

Bodil-Marie Gades tale ved uddelingen af Årets Danske Tale

Taler

Bodil-Marie Gade
Repræsentant for fagjuryen ved
Årets Danske Tale

Dato

12. november 2024

Sted

Vartov, København

Omstændigheder

Talen er en analyse af og begrundelse for fagjuryens valg af Sjúrdur Skaales tale som Årets Danske Tale 2024. Gade udtaler sig i talen som repræsentant for juryen.

- 1 Ved Folketingets afslutningsdebat den 29. maj i år gik Sjúrdur Skaale på Folketingets talerstol som den sidste taler. Forud var gået næsten 18 timers folketingsdebat – efter sigende den længste i Folketingets historie. Klokkeren havde passeret midnat, og hvis nogle folketingspolitikere var begyndt at se lidt fjerne ud i blikket, var det måske ganske forståeligt.

Så gik Sjúrdur Skaale på talerstolen, kl. 00.27, med en tale, der trods det sene tidspunkt og placeringen som dagens sidste tale, hurtigt skabte opmærksomme lyttere i Folketingssalen, og som bagefter har fået masser af omtale – både i form af ros og kritik – og som stadig skaber debat. Senest har Steffen Groth i Politiken leveret en stærkt kritisk analyse af talen. Det vender jeg tilbage til lidt senere.

Sjúrdur Skaales tale viser os, hvor kraftfuldt det talte ord kan være. Talen tager fat på et af de emner, der lige nu er allersværest at tale om – nemlig Israel-Palæstina-konflikten/krigen. Man kunne således forledes til at tro, at det var talens emne alene, der skabte opmærksomhed, men har man læst, set og hørt talen (i sin helhed – ikke kun i uddrag, som det, vi lige har set), bliver det klart, at denne tale så langt fra kan reduceres til dens indhold. Tværtimod bliver talen et eksempel på, at vi aldrig inden for retorikken kan adskille form og indhold. Det er talens indhold, talens opbygning, talens sproglige udformning og leveringen af talen, der tilsammen gør, at talen endte med at løbe med hele opmærksomheden til afslutningsdebatten. Det skaber i virkeligheden også en udfordring, når man skal levere en analyse af talen, fordi det jo netop ikke er talens enkeltelementer, men talen som et hele, der skaber dens kraft. I det

følgende vil jeg ikke desto mindre forsøge at dykke ned i nogle af de elementer i talen, der er med til at skabe dens gennemslagskraft.

30 Inden da er det dog relevant kort at berøre talens udgangspunkt – hvorfor Sjúrdur Skaale valgte at tale om det, han talte om, og sige det, han sagde. For Sjúrdur Skaale valgte et emne, som mange danskere helst undgår at tale om. En Megafon-måling fra den 18. maj, altså 11 dage inden afslutningsdebatten i Folketinget, viste, at 71 procent af de adspurgte danskere svarede, at de undgik
35 at deltage i Israel-Palæstina-debatten, fordi holdningerne er så polariserede, at det er svært at have en meningsfuld samtale om emnet. Også flere folketingspolitikere har ifølge undersøgelser valgt at trække sig fra debatten. Det blev i øvrigt også nævnt i den debat, der fulgte efter Sjúrdur Skaales tale i Folketingssalen. Netop det, at Israel-Palæstina er så følsomt et emne, var ifølge
40 Sjúrdur Skaale det, der overbeviste ham om, at han faktisk blev nødt til at holde denne tale. I et interview i Weekendavisen en uge efter afslutningsdebatten fortæller Sjúrdur Skaale, at han talte med sin assistent. At han var i tvivl. At han var usikker på, om han turde kaste sig ind i debatten, der (citat fra artiklen):
”truer med at sabotere alt fra Folkemødet på Bornholm til
45 præsidentvalgkampen i USA.” Sjúrdur Skaales konklusion var (citat): ”At når man tænker sådan, har man allerede svaret”. ”Så skal man tale.” Forud var der også gået det, at Sjúrdur Skaale havde deltaget i en Palæstina-demonstration. Om det siger Sjúrdur Skaale selv i et interview med Danske Taler:

50 ”Jeg er stærkt kritisk over for Israel, og billederne af børnene i Gaza havde fået mig til at deltage i en Palæstina-demonstration. Men det viste sig at være noget helt andet end kritik af Israel og medlidenhed med de ramte. Der var åbenlys antizionisme. Jeg blev helt skræmt af nogle af de slagord, der blev råbt. Og jeg hadede tanken om, at jeg som deltager stod som afsender til det, der blev sagt og
55 råbt.”

Således altså talens afsæt – det, Bitzer kalder for ’exigence’ eller på dansk ’det påtrængende problem’.

60 Lad os bevæge os videre til selve talen.

Sjúrdur Skaale indleder sin tale med det, der skal vise sig at blive talens metaforiske omdrejningspunkt – en sammenligning mellem Salman Rushdie og Israel. Analogien gentages igen og igen gennem talen, og her citeres blot nogle af

de steder i talen, hvor den kommer frem:

”I ’22 lykkes det endelig for en mand virkelig at ramme Rushdie med 15 knivstik.

70

Året efter lykkes det så for Hamas virkelig at ramme Israel. Deres variant af de 15 knivstik er over 1200 drab, voldtægter, perverse lemlæstelser af lig og gidseltagninger.”

75 ”Attentatet på Rushdie bliver begået på en stor scene foran mange mennesker. Det skal være spektakulært. Dele af Hamas’ massakre bliver filmet. Alle skal mærke frygten.”

80 ”Rushdie overlever mirakuløst, men bliver blind i det ene øje. Israel blindes også af attentatet, og kan ikke se klart.”

Analogien er på en gang både talens styrke og talens akilleshæl. Analogier er stærke virkemidler. De kan overbevise os. De kan forføre os. De kan også misbruges. Og de kan fortolkes forskelligt og således også misforstås. Og netop
85 Rushdie-analogien er noget af det i Sjúrdur Skaales tale, der er blevet allermest citeret og debatteret efterfølgende. Nogle læser analogien som en påberåbelse af Israels uskyld. Selv har Sjúrdur Skaale i det føromtale interview i Weekendavisen sagt om analogien, at den ikke holder 100 %, for (citat): ”den indiskfødte forfatter har trods alt ikke besat et folk, som Israel de facto har gjort det med
90 Vestbredden siden 1967.” I andre interviews har Sjúrdur Skaale udtalt, at sammenligningen mellem Rushdie og Israel skal forstås sådan, at begge har fjender, der ønsker deres udslettelse.

Sjúrdur Skaale benytter i sin tale endnu en bemærkelsesværdig analogi – en
95 lysmetafor, som også optræder i den titel Sjúrdur Skaale selv har givet sin tale: ”Israel er Mellemøstens lys”. Denne formulering indgår ikke i selve talen, hvor lysmetaforen kommer til udtryk i beskrivelsen af (citat) ”Israel som demokratiets lygtepæl i Mellemøsten.” Sjúrdur Skaale har selv om lysmetaforen sagt, at (citat): ”Israel som »demokratiets lygtepæl« er også sat på spidsen. Det
100 skal ses i lyset, eller manglen på samme, af landene i nabolaget.” I talen fremhæves antitesen lys vs. mørke effektivt i fortællingen om manden, der taber sine nøgler under en lygtepæl. Her citeret fra talen: ”Logikken er som i historien om manden, der havde tabt sine nøgler i en mørk gyde – men ledte

105 efter dem under en lygtepæl langt derfra. Han syntes ikke det gav mening at lede, hvor der var så mørkt, at han ikke kunne se noget.” Fortællingens karakter af ’evidentia’, og dermed dens patosappel kombinerer Sjúrdur Skaale med logosappel, idet han henviser til det faktum, at der (citater): ”i FN-regi har været langt flere fordømmelser af Israel end af alle andre verdens lande tilsammen.”,
110 hvilket efterfølges af Sjúrdur Skaales undren over, at protesterne ikke retter sig mod (citater): ”mørket i Kabul eller Teheran, men mod lyset i Tel Aviv. Mod det eneste sted hvor magthavere kan stilles til ansvar, hvor kvinder har fulde rettigheder, hvor homoseksuelle kan leve frit, hvor der er talefrihed.”

115 Rushdie-analogien og lysmetaforen er gennemgående i talen, men talen indeholder også en lang række andre sproglige billeder eller billedskabende formuleringer. Sjúrdur Skaale taler således om, at Israel er gået ”lige i Hamas’ fælde”, at ”fælden er klappet”, og at Israel vil være en ”skildpadde uden skjold”, hvis jøderne ikke længere har en stat i Mellemøsten. Han tager afstand til Hamas
120 og Hamas’ støtter i Vesten med formuleringer som (citater): ”Når man har som religiøst mål at slå andre ihjel og selv dø som martyrer, så er man en døds kult.”, ”Døde børn er win-win for Hamas” og ”En tsunami af opslag på TikTok og Instagram har fået millioner i Vesten til at danne skarpe politiske meninger, der ikke baseres på viden og indsigt, men impulser.”.

125 Opremsninger findes også flere steder i talen, fx når Sjúrdur Skaale kritiserer Israels krigsførelse i afsnittet (citater): ”Alt hvad der gøres i staten kan ikke forsvares. Forbryderiske bosættelser på Vestbredden. Ydmygelser af og vold mod palæstinensere. Højreekstremister – fascister – med sin egen version af
130 From the river to the sea inde i Netanyahu’s forfærdelige regering. Ingen dag opstår af et vakuum. Heller ikke 7. oktober. Og selv om vi er meget uenige om grunden til den, er der ingen tvivl om, at palæstinensernes desperation er forståelig.”

135 Et sidste stærkt sprogligt virkemiddel, der er værd at fremhæve, er talens brug af anaforer i følgende afsnit:

” Tænk at der råbes From the River to the Sea i alle Vestens storbyer. At ”Globaliser intifadaen” råbes på universiteter. At ”Intifada nu” har stået på et
140 skilt udenfor Københavns Universitet. At ”Palæstina er besat, det skal løses med jihad” gjalder i Københavns gader.

Og tænk så hvis man i stedet for ”intifada!” og ”jihad!” råbte ”angrib de sorte!”

145

Tænk at endda danske politikere, der taler for våbenhvile, bliver kaldt barnemordere.”

Afsnittet er også et eksempel på, hvordan Sjúrdur Skaales tale kan skabe
150 refleksion hos modtageren gennem sin brug af ’reframing’. Altså det retoriske greb, Sjúrdur Skaale benytter, når han ændrer perspektivet på en sag ved at erstatte visse ord eller begreber med andre, som vækker stærkere eller anderledes følelser og associationer. Det bruges til at få publikum til at se den oprindelige situation i et nyt og kritisk lys ved at ændre det sproglige udgangspunkt.

155

Der tegner sig således efterhånden et billede af en tale, der udnytter de retoriske virkemidler og blandt andet derigennem formår at røre og jo altså også i flere tilfælde at oprøre sine modtagere. Lad os for en kort stund vende tilbage til Steffen Groths kritik af talen.

160

Groth fremhæver, som jeg også netop har gjort, talens mange sproglige virkemidler og taler om deres forførende effekt, men samtidig forfægter han med en henvisning til digteren Søren Ulrik Thomsen det synspunkt, at tilhørerne til patosbårne taler kan (citater): ”lade sig forblænde af retorikken og
165 miste blikket for substansen.” Jonas Jakobsen, adjungeret professor i filosofi ved UiT, Norges Arktiske Universitet i Tromsø, er inde på noget af det samme, når han i et debatindlæg om talen i POV afslutter med at sige, at vi har brug for (citater): ”politikere, som evner at se konflikten i dens historiske, politiske og moralske kompleksitet. Kompleksitet kan ganske vist ødelægge en god tale, men
170 situationens alvor kræver mindre retorik og mere forståelse.”

Fælles for de to kritikere af talen er altså idéen om, at retorik først og fremmest er forførelseskunst, altså ren form, som mudrer indtrykket af talens indhold, altså substans. Men politiske taler behøver ikke at være tørre og rensset for
175 patosappel for at være saglige. Tværtimod er det netop følelserne, der kan aktivere modtagerne til at handle eller til at reflektere. Og metaforer og analogier indeholder potentiale til at kaste lys over det komplekse og omdanne det til billeder, der fremmer forståelsen.

180 Sjúrdur Skaales tale skaber netop debat, fordi den er alt det, som Groth og Jakobsen beskylder den for at være. Vi i juryen har været enige om, at det er en

185 stærk kvalitet ved Sjúrdur Skaales tale, at den rører os, oprører os, udfordrer os,
får os til at reflektere over vores eget ståsted i en svær debat. Det i kombination
med Sjúrdur Skaales engagerede og engagerende actio under talens fremførelse
gør den til en værdig vinder af prisen Årets Danske Tale.

Tillykke med prisen.

190

Kilde

Tilsendt af taler

Kildetype

Digitalt manuskript

195

Tags

Prisuddelingstale, Årets Danske Tale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/bodil-marie-gades-tale-ved-uddelingen-af-arets-danske-tale>

200

205

210

215

220